

megtettem a bevezető sorokban s így csak hálás köszönetet mondok szerzőnek e könyvért, mert úgy tetszik nekem, hogy célját — egy lépést tenni a leszerelés, a gyermek és gyermek ifjú terheinek megkönnyítése felé — elérte.

H. Fekete Péter.

*

Népmívelés. Havi folyóirat. Szerkesztik *Bárczy István* és *Weszely d*
Kiadja a Franklin-Társulat. Egy évre 20 kor. Egyes szám 2 korona.
Tanároknak, tanítóknak, jegyzőknek 20% engedmény.

Csendesen, minden zajos feltűnés elkerülésével egy új oktatásügyi folyóirat indult meg, a fent jelzett címen. Úgy külső alakjára, mint tartalmára és szerkesztésére nézve különbözik az eddigi revue-ktől. Külső formája modern, izléses; minden rovat élén szép, művészi fejléc, végén záródísz van. Beosztása is új, eredeti. 23 állandó rovatában önálló értékezesek és kisebb közlések foglalnak helyet. E folyóirat fontos missziót tölt be a *kulturszocializmus* jelszava alatt. A műveltséget a nép millióinak közkincsévé akarja tenni, hogy a tudás, a műveltség, az ismeretszerzés mindennapi szükséglete legyen a népnek. «Az emberi műveltség javai végnélkül megszoríthatók, míg az anyagi eszközök korlátozottak.» Szaporítsuk tehát műveltségünk javait. Seregeljünk a templomba, melynek kapuja tárva-nyitva vár bennünket; ifjút és öregot, szegényt és gazdagot. Siessünk, hiszen már elhangzott a «Harangszó.» (Bárczy István szerk. bevezető cikke). Vessük el magunktól a köznapi gondokat és emeljük fel a mi lelkünket, mert a szelíd arcú angyal, a Tudás száll le közénk. Meg kell változnia az embernevelés irányának. «Nálunk eddig a népiskolában és a népmívelésben csak egyoldalú politikai, nemzeti, felekezeti vagy más irányzatok eszközét látták, pedig az igazi népmívelésnek nem lehet más célja, mint a népben az egész ember tökéletesítése.» A népmívelés ez alapelve tehát a legtágabb értelemben vett kulturpolitika alapelve, melynek célja szintén az ideális értelemben vett embernevelés: a lehető legtöbb irányban kiművelt ember nevelése.

Nem féltém ezt a lapot, hisz régóta érzett szellemi szükségleteket elégít ki. Ha materialis szükségleteinket kielégítettük, azok megszűnnek, a szellemi szükségletek ellenben a kielégítés által nőnek.

De lépünk be a templom csarnokába és járuljunk az Úr szelíd arcú angyalának, a Tudásnak asztalához. Mindjárt szemünkbe ötlük egy régi kép: «Száz esztendő előtt» (Fináczy Ernő). Magyarország tanügyének régi, már-már elfeledt képe. Mai oktatási rendszerünk fundamentuma. Hogy kongatjuk, döngtetjük mi ezt a sziklafalat! Pedig mily merész koncepció, új eszmékben mily gazdag ez a nevelési tervezet. Mellette van az «Új szántás, új vetés» (Gárdonyi Géza). Hogy

megijeszt ez a dolgozat bennünket. Szerencse, hogy a Hachette-almanach adatai nem mindenben megbízhatók. Igazán elpirulnánk, ha csak 47 ember tudna írni-olvasni hazánkban 100 ember közül. A valóságban nem is így van ez. Az 1900. népszámlálás szerint a hat éven felüli népességnek 61·2%-a tud írni és olvasni, 1870-ben is 32·8, 1880-ban 43·5, 1890-ben pedig 53·2 tudott írni és olvasni. Ha pedig az egyes vidékeket tekintjük, a magyarságra még kedvezőbb a kép. A Duna-Tisza közén 73·2%, a Duna jobbpartján 76·4%, a Tisza balpartján 50%, a Duna balpartján 68·2% az írni és olvasni tudók száma. Az 1903. összeírás szerint a magyaroknak 81 %-a, a tótoknak 71·2%-a, az oláhoknak 29%-a, a ruthéneknek 14·4%-a, a szerbeknek 56%-a tud olvasni. Tehát nem kell! aggódni Hachette ijesztő adatai miatt. Az egyes tantárgyak tanítása sem egészen úgy történik, amint szerző látja. Egyébként magasan szárnyal az egész értekezés.

«Az állam és egyház viszonya» (Kármán Mór) a következő dolgozat. Mélyen bevilágít az állami és felekezeti iskolák dolgaiba.

Majd az amerikai és angol népművelési intézményekkel ismerkedik meg az olvasó. «A műveltség az agy és szív, a lélek és jellem, erkölcs és munkaképesség harmonikus fejlődésének eredménye . . .» «Nem a látható institúciók, — az emberanyag a döntő fontosságú, s az emberanyag nevelése, irányítása a legfontosabb feladat. Az ideális nevelés az önnevelés, az ideális ember a self made man.

Egy érdekes probléma következik most. «Hol kezdődik a nevelés?» Mily kedves a válasz! «A gyermeknevelés már ott kezdődik, amikor a két nembeli ifjuság szívében megdobbban a kölcsönös, kettős szerelem, az égi s a földi. Már ott elkezdődik, amikor egymás szemében megtalálják boldogságukat. Azzal dől el sorsa a gyermeknek, hogy szülői mit tudnak a szerelem boldogságérzetéről, mit tudnak egymásról, mit látnak egymásban . . .»; «a gyermek nevelése ott kezdődik, abban a pillantásban, amivel a szerelmes ifjú és leány egymás szemébe néznek . . . mert a gyermek szelleme e pillantás érintkezésében már megszületett.»

A színház nevelő erejéről szól a következő dolgozat. Ezt az erőt leginkább az bizonyítja, hogy ma már nemcsak az új irodalmi irányok zászlóvivői alapítanak színházat, hogy elveiknek propagandát csináljanak, hanem az újabb társadalmi irányzatok is. A színház szeretete is mind általánosabbá válik.

Két kisebb cikk a kiseddévással foglalkozik.

Hogyan tanítsunk történelmet? «A rideg materializmust nem szabad előadni és tanítani. A történelem tanításának célja csak az lehet, hogy képet adjon a történelmi fejlődésről. Ebben a fejlődésben van sok olyan, ami felemeli a szívet, ami örömmel, lelkesedéssel tölt

el.» Az elemi iskolában is az egyetemes fejlődést tanítsuk, a hazai történelemmel kapcsolatban. A francia tanítók hadat üzennek a háborúknak. A történelem tanítása az érzelmek kultuszát ne üzze.

«A polgári iskolák.» «A nőnevelés feladatai.» «A tanítóképzés fejlődésének iránya.» «A test gyakorlása» — mind figyelemreméltó dolgok. Nagyobb lélekzetű a Gyermekművészeti kiállítás ügyének leírása. A slójd multjából, a tanulók szemeseinek vizsgálásáról, a tankönyvek illusztrálásáról, az iskolai felügyeletről, gyermekeink védelméről, a gyógypädagogiáról, a felnőtt nép műveléséről kevés helyen igen sok hasznosat mondanak e cikkek írói. Mélyebb figyelmet érdemel «Az egyéniség megismerése és az egyéntés az elemi oktatásban» c. dolgozat. A gyermeki lélek életnyilvánulásainak megfigyelését szorgalmazza, a lelki élet minden terén, a komoly munka és a játék alatt. «A magyar nép művészetének jövője» c. dolgozat belenyúl a művészi nevelésbe, a rajzoktatásba. Életrevaló tanácsai vannak: «Tanítsanak az iskolában igazi rajzot, olyan rajzot, amely nem gépies másolásal kezdí és végezi, hanem a körülöttünk lévő természet *formái megismerését* fejlesztí és élesítí.» A magyar nép művészi kulturája nem az utolsók közül való, ötletes, színeiben virító, organikus; egybe van forrva a nép életével. Mily nagy szolgálatot tesz ez a pár oldalas kis eszme-futtatás a művészi nevelés problémájának! Az oktatás menetét azonban nem fogadhatjuk el. A képzeletben, a képzelet játszi mozgékony-ságában nagyobb öröme telik a gyermeknek, mint az alaki szemlélődésben. Ez csak a második fokon következhetik. Első a képzeletből való rajzolás. Ennyit az első füzetről.

A második füzet első rovata a *Közművelődés*. Két értékes dolgozatot foglal magában. Az első Lyka Károlyé: «A tanulás iskolája». A másodikban Nagy Sándor filozófiai gondolatait valóságos dythyrambusokban zengi el nekünk. Az öreg kulturfá törzse elkorhadt. A régi kultureszméket a köztudat felszívta, az őszre érő gyümölcs férges, ettől betegek a gyermekek. De jó az angyal: a Tudás, szelíd arccal jön és bekopogtat az ajtókon. Magával hozza a tavasz friss, nyugtalanító illatát. Édes szóval hív a haladás útjára. «A maradiak jelenének kapujára odairja, hogy *mult*.» És csak kevesek kapujára «és csak évek múlva látható és kifényesedő betűkkel írja oda, hogy: *jövő* . . .» «Az ember a formanemző gondolat, aki köré alakul minden anyag . . .» «az öntudatos ember gyermekét nem nevelni kell többé, hanem engedni élni, mint gyermeket.» Szép gondolatait így végzi: «Az élet ritmikája lüktet az állatember ösztönében, az élet melodiája hangzik az öntudatra jutott szellemember lelkéből, de a nagy harmonia csak most fog felzendülni, amikor az ember mint egymást megértő és kiegészítő szentháromság: apa, anya és gyermek kezdí meg az új életet.»

A következő rovat a kiseddévás és elemi népoktatás. Érdekes és terjedelmes közlemény címe ez: Népművelési ügyek a porosz képviselőházban. Olvassuk, hogy Németországban is van elég olyan iskola, ahol egy-egy tanító 200 tanulóval is vesződik (Posen). A továbbképző-, háztartási-, kereskedelmi leányiskolákról, polgári iskolákról is több közlemény szól. Igen fontos, aktuális Freund Vilma értekezése a női kézimunka-oktatás újjászervezéséről.

«A francia tanítóképzés» is érdekel bennünket. A tanítók törekvése az egyetemre, a tudományoknak magasabb szempontból való megismerése közóhaja az európai tanítóvilágnak.

Ágothai Lajos «A rajzolás tanításának reformja» c. dolgozatában szakavatottan ismerteti a rajzoktatás újabb irányait, összehasonlítja a nyugati államoknak e téren kifejtett tevékenységét, azok eredményét. *Sztojánovich Jenő* az énektanításról írt dolgozatában az új tanítástervezet hibáit ostromozza és rámutat a helyes irányra.

A szlőjd-oktatásról, az iskolai egészségügy- és felszerelésről is több kisebb-nagyobb dolgot találunk a füzetben.

Kiemelkedik *Alexander Bernát* hosszabb lélekzetű, igen fontos és sok tekintetben megszívlelendő dolgozata az iskolakönyvekről. Erről azonban más alkalommal külön emlékezünk meg.

Az ifjúsági könyvekről *Mustó Béla* rövid és figyelemre méltó dolgozata következik, majd a porosz népiskolai törvényjavaslat terjedelmes ismertetése.

A gyermekvédelem, a gyógy-pædagogia és gyermektanulmányozás rovatai szintén elég új dologgal kedveskednek. E csoportban kiemelkedik *Hajós Lajos dr.* értekezése az egyéniség megismerésének fontosságáról. Érdekes megemlíteni, hogy az általa ajánlott *kérdőív-tervezethez* hasonló kérdőívvel a Gyermektanulmányi Társaság pædologiai osztályának működő pædagogus tagjai az általuk megvizsgált gyermekekre nézve már az idei iskolai év folyamán kísérletet tettek.

Természetes azonban, hogy ennek értéke messze marad *Hajós dr.* tervezetének értékétől, mert ezt csak a tanítók töltötték ki a *gyermek-kekből kisedhető adatok* és saját megfigyeléseik alapján (előre megállapított kérdésekkel!). Ennek oka azonban az volt, hogy nem állott rendelkezésre semmiféle hatósági támogatás, de annál inkább kellett tartani — az új, szokatlan, zaklató tudakozódásnak látszó, némelyek szemében indiszkrét eljárás ellen — felmerülő ellenszenvtől.

Medgyaszay István Népművészetéről, *Benedek Elek* a népiskolai és népkönyvtárakról, *Wildner Ödön* a népszerű színlelőadásokról értekezik. A «*Különfélék*» rovatban *Ozorai F.* ismerteti *Schallmayer* Beitrage zu einer Nationalbiologie c. könyvét. Érdekesen fejtegeti szerző, hogy a szociális tudományok képviselői miért szállnak szembe majd

activ, majd passziv módon a biologiai elméletekkel. Felelet: mert nagy részük nem szabadult meg a metafizika fertőzésétől, melyet az iskolában szereztek, s mert sem biologiai, sem természettudományi ismeretekkel nem birva, annak megszerzésére később sem akarnak időt fordítani. Kimutatja, hogy a «természettudományok és szellemi tudományok közt nincs ellentét, sőt még helyes határvonalat sem lehet köztük vonni.» A szociologia sem tisztán szellemi tudomány... «A tudományos nézetek és egyes világnézetek sorsa rendesen nem azon fordul meg, hogy a helyes gondolkozású, tisztán látó emberek miként ítélik meg igazságát, hanem inkább azon, hogy külső körülmények, apró érdekek, a régi érdekek híveinek féltékenysége mily erővel szállnak szembe az új tanítással.»

A folyóirat művészi értékét a gazdag belső tartalom mellett gyönyörű fejlécek és záródíszek is emelik.

Jy.

A bölcsészet, művelődés és nevelés körébe tartozó közlemények a tudományos gyűjteményben 1817—1841.

(Befejező közlemény.)

II. Művelődés; nemzetiség, nemzeti nyelv.

1. A nemzeti kulturáról közönségesen s a magyar nemzet kulturájáról különösen. — 1817. I—II.
2. A nemzetiségről. — S. — 1817. I.
3. A magyar nemzet kulturájáról különösen. — y. — 1817. III.
4. A tudósok s tudományok becséről. — Pucz Antal. — 1817. V.
5. A nemzeti nyelvünk tanulásának szükséges voltáról. — Beregszászi Pál. — 1818. IV.
6. Közönséges észrevételek a nemzeti karakternek megítélésére, különösen pedig a magyar nemzettről hozott némely ítéletekre. — Thaisz András. — 1819. IX.
7. A nemzetiségről. — Gombos Antal. — 1819. XI.
8. A nemzeti csinosodásról. — Horvát József Elek. — 1819. XII.
9. Hazafi gondolatok a magyar nyelv ügyében. — Boros István. — 1820. IV.
10. A nemzeti nyelv előmozdításáról. — Sztrokay Antal. — 1821. II.
11. A magyar nemzeti lélekről egy-két szó. — Vedres István. — 1822. II.
12. Hazafiúi gondolatok a magyar nyelv kiterjesztése dolgában. — Báró Mednyánszky Alajos. — 1822. I.
13. Némely hazafiúi emlékeztető szavak a magyarok nemzeti lelke és karaktere felől. — 1822. VI.